

186/1 ÅELVA

FYLKE: Nordland
Kommune: Andøy

Nedbørfelt: 51 km²
Toppunkt: 618 m o.h.
Utløpspunkt: 0 m o.h.
Marin grense: 37 m o.h.
Kraftpotensial: -
SP-kategori: -
Økonomiklasse: -
Naturgeogr. region: 42d

Åelva ligger på Andøya som er den nordligste av øyene i Lofoten-Vesterålen. Den sørlige delen av øya er kupert med flere topper på 400-600 moh., mens store myrarealer dominerer i nord. Åelva, som er det største nedbørfeltet på øya, ligger i overgangen mellom disse to landskapstypene med utløp ved Å.

Området har et maritimt klima. Gjennomsnittlig årlig nedbør ved den meteorologiske stasjonen ved Andenes er 833 mm.

Ånesvatnet ligger sentralt i nedbørfeltet og strekker seg i SØ-NV retning med utløp i sørøst. Med et areal på ca 3,5 km² er det den største innsjøen på Andøya. Områdene rundt den sørøstlige delen av vannet og langs Åelva er dominert av myr. Nord og sørvest for vannet ruver fjell i det ellers flate myrlandskapet. Disse fjellområdene drenerer begge til Ånesvatnet via henholdsvis Skavdalselva i nord og Bødalselva i sørvest. De to elvene renner sammen 1 km før utløp i vannet. Før samløp renner Skavdalselva gjennom Grunnvatnet (1,1 km²) som i likhet med Ånesvatnet er omgitt av myr. Bødalsvatnet er det største vannet i den sørvestlige grenen. Her ligger feltets høyeste topp, Rismåstinden.

Sør og vest for Ånesvatnet består berggrunnen av gabbro. I fjellområdet i nord (Åberget) opptrer forskjellige gneiser. Ved utløp av Åelva er det innslag av granitt. På strandflaten er det store torvmyrer.

Bjørka går opp til ca 300 m o.h. og danner i nord en god del små- og storbregneskog i nedre del av lia. Fattigmyr dominerer flatene rundt Grunnvatnet og Ånesvatnet. Med unntak av området rundt Å er myra i liten grad kulturpåvirket.

Vei krysser nedbørfeltet på nordsiden av Ånesvatnet. En kraftlinje følger samme trasé. Nord for vannet er det spredt bosetning samt flere hytter. Områdene i nordøst og sørvest er uberørt.

Naturfaglige verdier

De enkelte naturfag har vurdert verneverdien fra middels til meget stor. Vassdraget dekker de typiske naturtyper på Andøya, både store myrområder og fjellområder. Det er egnet som typevassdrag. Denne spesielle naturtypen er tidligere ikke representert i verneplanene. Ferskvannsmessig bør objektet vurderes sammen med nabovassdraget, Melaelva, som ligger vest på Andøya. Til sammen ivaretar de en større del av Andøyas naturfaglige variasjon.

Geofag

De lavereliggende deler av feltet ligger på strandflaten. Her opptrer et større randmorenesystem. Et system av smeltevannsløp finnes mellom Ånesvatnet og Åberget. Rasmarker er vanlig under de bratteste fjellområdene. Mot Ånesvatnet har elva utviklet meandrer, men dagens løpssystem er stabilt.

*Middels verneverdi ***

Botanikk

Vassdraget har større botanisk verneverdi enn nabovassdraget Melaelva. På grunnlag av dets størrelse, berggrunn og topografi, er både flora og vegetasjon mer variert. Det gir et større bidrag av vegetasjonstyper til de eksisterende og planlagte verneområdene i vassdragets umiddelbare nærhet.

*Middels verneverdi ***

Landfauna

Nedbørfeltet har moderat til god forekomst av våtmarksfugl, uten at noen arter finnes i stort antall. Ender er dårlig representert. Vassdraget er en del av et større område på midtre del av Andøya som har en svært viktig funksjon både for hekkende og rastende våtmarksfugler. Nedbørfeltet har sin viktigste funksjon som hekkeområde. Området er av betydning for rovfugl, og har typisk forekomst av spurvefugler.

*Stor verneverdi ****

Vannfauna

Den korte avstanden fra havet resulterer i høye kloridverdier. Det er målt relativt høye hardhetsverdier og nøytral pH. Vassdraget har et stort utvalg ferskvannslokaliteter. Småkrepsfaunaen er artsrik med innslag av sjeldne arter. Bunndyrfaunaen har en allsidig sammensetning av grupper med middels tettheter. Artsutvalget av døgnfluer er stort i skjermete elveavsnitt. Åelva har stedvis god forekomst av elveperlemusling, og det er et meget godt smålaksvassdrag med lakseførende strekning på ca 15 km. Ånesvatnet har tette bestander av stasjonær ørret og røye i tillegg til anadrom fisk. Åelva er et godt egnet type- og referansevassdrag for regionen. Åelva og Melaelva bør sees under ett i vernesammenheng.

*Meget stor verneverdi *****

Kulturminneverdier

På Åse, sør for utløpet, er det en rekke bosettingsspor i form av tufter og gravhauger. Et ringtun markerer et viktig senter i jernalderen. Gårdshauger med tufter viser bosettingskontinuitet gjennom jernalder og middelalder. Vassdraget inngår trolig i bruksområdet til denne bosettingen. Området var tidligere samisk bruksområde. På Åfjellet skal det ligge et samisk offersted og et annet skal ifølge sagn finnes på Åseåsen. Et fangstanlegg for villrein skal ligge ved Svandalsloftvatnet. Flere steder, bl.a. ved gårdene Åbergsjord, Skavdal og Bødalsjord, finnes det spor etter gamleboplasser. På alle gårdene finnes eldre hus, for det meste våningshus fra slutten av 1800-tallet, hvorav de fleste er av nordlandslåntypen. Husene har en karakteristisk plassering med en tilbygd skjådel i sørvest mot været. Det er også bevarte fjøs, torvskjåer og andre gamle uthus. I Bødalen finnes ruiner, tufter og en torvskjå etter en gård som ble fraflyttet ved århundreskiftet. På Å ligger det små naust for båter brukt i hjemmefiske.

Området har varierte kulturminner knyttet til samisk og norsk ressursutnytting gjennom et langt tidsrom. Vassdraget har et stort funnpotensial for en del av den samiske historien som hittil er dårlig dokumentert. Kulturminner og kulturlandskap har kulturhistoriske verdier i lokal sammenheng.

*Stor verneverdi ****

Friluftsinnteresser

Landskapet er karakteristisk for området med store myrarealer og høye fjell. Det gir rom for ulike naturopplevelser og friluftslivsaktiviteter. Tilgjengeligheten er god. Både lokalbefolkningen, den øvrige befolkningen på Andøya og folk fra Vesterålen er brukere av vassdraget. I tillegg har området også besøk av turister. Det er et viktig nærturområde og et mye brukt dagstur- og helgeturområde. De vanligste friluftslivsaktivitetene er fiske, turer til fots, skiturer, jakt og bærplukking. Åvatnet er godt egnet til vannbaserte friluftslivsaktiviteter som roturer, annen båtbruk og til bading. Tiltak som vil

bedre mulighetene for friluftsliv i vassdraget er parkeringsmuligheter, fiskestelltiltak, stier og løyper. For befolkningen på Andøya er området en del av det viktigste friluftslivområdet, men alternative områder for utøvelse av de fleste aktivitetene finnes. Åelva er et av de beste fiskevassdragene i Vesterålen. Det foreligger planer om hyttefelt, nye dyrkingsarealer og campingplass.

*Meget stor verdi *****

Landbruksinteresser

Jord- og skogbruk

I nedbørfeltet er det registrert 700 da dyrket og 5000 da dyrkbar mark. Den produktive skogsmarka utgjør ca 9500 da og av dette er 850 da tilplantet med gran. I tillegg kan det foretas skogreising på ytterligere flere tusen da. Av et stort antall bruk er det 10 i drift med i alt 85 storfe og 200 sau. I skogen er det bygd flere skogsbilveier og det hogges en god del bjørk. Jord- og skogbruket synes å ha gode utviklingsmuligheter i nedbørfeltet som har en bosetting på 55 personer.

*Middels/stor verdi **(*)*